

Arabská menšina v České republice

Její vnímání a kontroverze v majoritní společnosti
(projekt)

Anotace

Tento projekt se zaměřuje na způsob vnímání menšiny arabských muslimů, žijících v České republice, většinou českých spoluobčanů. Velmi stručně je zde nastíněn vývoj arabské menšiny v našich zemích. Všeobecně je zmíněna zprostředkovanost, jakou podávají česká média informace o muslimech v naší zemi. Velmi krátce je nastíněno také nahlížení samotných členů muslimské komunity na soužití s Čechy. Následně jsou uvedeny všeobecně přijímané teze a pohledy české majority vůči arabským praktikujícím spoluobčanům. V závěrečné části jsou uvedeny cíle výzkumu a metody jeho zpracování. Tato část je doplněna o přehled dosavadního zpracování tématu v literatuře.

Klíčová slova

Arabská/muslimská menšina, čeští muslimové, muslimská náboženská obec, islám, náboženství.

Vlastní projekt

O muslimských komunitách v Evropě je dnes dostupný značný počet odborných prací, nicméně zmínky o českých zemích se v nich zpravidla vůbec neobjevují. Na druhou stranu je také pravdou, že arabská menšina žijící v České republice není nijak zvláště početná. Oficiální statistiky o počtech muslimů na našem území neexistují. V této souvislosti se objevují značně rozdílné údaje. Uvádí se počet 10 000 až 20 000 osob. Odborníci se ovšem přiklánějí spíše k názoru, že zde žije přibližně 10 000 osob, hlásících se k islámu. Očekávalo se, že po vstupu ČR do Evropské unie se zvýší počet například tureckých podnikatelů, ale toto očekávání se ukázalo jako liché. Přesto se muslimská menšina dokázala prosadit, což dokazuje i zájem médií, doprovázen především zvědavostí, nebo vznik rozsáhlejších publikací o působení muslimských komunit v našich zemích.

Z dlouhodobého historického pohledu můžeme konstatovat, že ačkoli islám doznal v kultuře českých zemí jistou reflexi, nikdy nešlo o přílišný vliv. K nejstarším zmínkám o islámském prostředí patří zprávy z křížových výprav. V období vrcholného středověku, pak

literární díla vedla k popularizaci negativního obrazu muslimů jako úhlavních nepřátel křesťanů. Přesto se objevuje nezanedbatelný přínos islámské vědy. Doba intenzivní vojenské konfrontace s Osmanskou říší v 16. a také následujících stoletích, pak přinášela určité informace o arabské kultuře a etnografii. Zájem Čechů o islámský svět vzrostl zejména v 19. století v souvislosti s růstem národního uvědomění a se snahami o kulturní a jazykovou emancipaci. Islám byl v českých zemích tolerovaným náboženstvím za Rakouska-Uherska, kdy přicházeli studenti z Bosny a Hercegoviny, k nimž přibylo také několik českých konvertitů. Skupina takovýchto praktikujících muslimů, zahrnující i diplomaty a další cizí muslimy, pobývajících dlouhodobě v ČSR či muslimské emigranty ze Sovětského svazu, se sešla v Praze roku 1934, aby založila Muslimskou náboženskou obec pro Československo. Celkový počet členů obce byl odhadován na 700 osob. Muslimské komunity byly zejména v Praze, Brně a na Zlínsku. Tato iniciativa se setkala především s rozpaky úřadů. Jistým paradoxem je, že po značných nesnázích z předešlé doby, se obci dostalo definitivního uznání v prosinci roku 1941, a to nařízením Prezidenta ministerské rady Protektorátu Čechy a Morava. Po ukončení války byly však nařízení z doby protektorátu anulovány Benešovými dekrety. Ačkoliv obec nebyla zrušena, došlo k uvězení jednoho z členů za kolaboraci s nacisty a mnoho členů z obce odešlo a emigrovalo. Nutno podotknout, že členové muslimské obce se snažili přes značnou ochablost činnosti obce, vydávat časopis Hlas, který je dodnes ústředním periodikem Ústředí muslimských náboženských obcí v ČR. S úředně schválenou registrací obce nebylo možné počítat ani po nástupu komunistického režimu. Patrně jedním z důvodů, proč nedošlo k pronásledování českých muslimů v této době, byla stagnace činnosti muslimské obce. Od sedmdesátých let se pak složení muslimské komunity u nás začalo značně proměňovat v souvislosti s příchodem mladých studentů z arabských zemí. A v této době je také třeba hledat zárodek pro dnešní českou muslimskou menšinu. Muslimy na našem území lze rozdělit do tří pomyslných kategorií. Typický český muslim je spatřován v současném či bývalém vysokoškolském studentovi ze zemí, s nimiž komunistický režim udržoval přátelské styky. Dále jsou to lidé, kteří přišli do ČR po roce 1989 jako podnikatelé a obchodníci a poslední skupinu tvoří uprchlíci. Dalším významným rozdílem mezi českou arabskou menšinou a těmi v západní Evropě, je její integrovanost a otevřenost veřejnosti, její projev na veřejnosti je nicméně minimální, vzhledem k tomu, že tvoří zlomek populace. Ani se nás netýká většina problémů; například s integrace do společnosti, vzdělávání či nezaměstnanost, které

v současné době musí řešit západní státy. Výraznou roli hraje také to, že muslimové v porovnání s ostatními státy jsou v ČR především vzdělaní lidé, projevující snahu integrovat se do naší společnosti. V praxi se čeští muslimové tedy těší svobodě náboženského života. Výrazným problémem, který se zde projevil, byla snaha zřizovat mešity. I v této oblasti k jisté toleranci. První mešita v ČR byla nakonec otevřena v Brně roku 1998, druhá pak v Praze o rok později. Čeští muslimové se hlásí k myšlence pevného, Bohem daného mravního řádu, který v řadě tezí odpovídá evropskému smýšlení.

Vzhledem k malému počtu muslimů na českém území a zejména díky silné mediální akcentaci problémů spojovaných s islámem ve světě, si česká veřejnost může vytvořit a v mnohých případech tomu tak skutečně je, názory, které neodpovídají realitě života arabské menšiny v Čechách. Často je lidem z arabských zemí žijícím u nás připomínán jejich odlišný původ. Dalším důležitým důvodem takového smýšlení majoritní společnosti o Arabech či islámu, je nedostatek informací o arabských zvycích, náboženství, způsobu života či o jejich pohledu na život v našem prostředí.

Cílem tohoto projektu je zjištění, jaký obraz muslima je vnímán jeho spoluobčany. Jakým způsobem o českých muslimech referují různá média, jaké užívají charakteristiky a kontexty. Zdůrazněný by měl být také pohled příslušníků arabské menšiny na Čechy.

Reflexe takovýchto poznatků by mohla přispět k většímu respektu k přesvědčení druhých, ke změně přístupu Čechů k Arabům. Dále by mohla vést k důslednějšímu uvědomování si předsudků vůči Arabům, které jsou v českém prostředí zakořeněny. Toto by také mohlo pozitivně ovlivnit kvalitu obou skupin a zlepšit vzájemné porozumění. Česká společnost by měla být více informována o oblastech muslimského života, což by pomohlo změnit chápání a strach Čechů z muslimů jako potencionálních nepřátel či teroristů.

Metodou práce je kvalitativní výzkum. Jelikož předmětem zkoumání je každodenní lidská zkušenost, je kvalitativní přístup vhodný pro práci s interpretacemi. Dále je tento přístup využit i při zkoumání způsobů zpracování obsahů, souvisejících s islámem a arabskou komunitou v českých zemích, v médiích. Pokud jde o tištěná média, měly by vybrané články pojednávat o kontroverzi s českou společností na základě zahraničních událostí či událostí domácích. Dále by v nich byli členové arabské menšiny představováni jako cizinci, nebo by byly zmiňovány islámské náboženské či kulturní tradice a zvyky.

Metoda dotazování a analýzy nejen tištěných médií by měla potvrdit či vyvrátit výše uvedené teze.

Jak už bylo výše zmíněno, není téma Arabů v českém prostředí v celkovém pohledu příliš důkladně prostudováno. Výjimkou je rozsáhlá práce mapující dějiny a současné postavení muslimské společnosti na našem území, odborná publikace autorského kolektivu specialistů pod vedením Miloše Mendela *Islám v srdci Evropy* (Mendel, M. a kol.: *Islám v Srdci Evropy*. Praha 2007). Další nezanedbatelnou prací je kniha stejného autora *Islám a české země*. (Mendel, M.: *Islám a české země*. Praha 1998). V roce 2009 pak vyšla v rámci projektu „Role náboženských a muslimských migrantů ve vztahu k liberálnímu státu“ kniha autorského kolektivu *Islám v českých zemích* (Červenková, D. – Rethmann, A.: *Islám v českých zemích*. Praha 2009). Od dalšího českého autora Luboše Kropáčka pak pochází publikace *Islám a Západ*, která se ale už věnuje i arabským společenstvím v okolních státech (Kropáček, L.: *Islám a Západ. Historická paměť a současná krize*. Praha 2002). Od totožného autora pak můžeme zmínit knihu *Duchovní cesty islámu*, která čtivým způsobem přibližuje islámskou kulturu jako takovou. (Kropáček, L.: *Duchovní cesty islámu*. Praha 1993). Zcela nezanedbatelná není ani snaha o přiblížení vlastní kultury Čechům vycházející z řad české muslimské komunity.

Délka a harmonogram projektu

Projekt by mohl být zpracováván v délce jednoho roku. Při stanovení takového časového rozpětí bereme v úvahu zejména zpracovávání a analýzu článků z českých tištěných a dalších médií.

Harmonogram

1. Studium literatury a pramenů

V první části projektu by mělo dojít k důkladnému prostudování literatury a pramenů vztahující se k tématu projektu. Popřípadě k jejímu doplnění o nově uvedené práce či odborné články.

2. Zpracování empirické části projektu

Tato část zpracování se nejvíce podobá etnografickému výzkumu, který studuje kulturu nějaké skupiny lidí. V rámci tohoto projektu se jedná o příslušníky odlišné kultury, konkrétně o arabské muslimy v České republice. Bylo by také vhodné popsat odlišnou víru a životní styl tohoto společenství. Hlubší zaměření se na zkušenost několika vybraných osob, by mohlo napomoci pochopit zkušenosti ostatních jedinců. Vybrané osoby by byly reprezentanty skupiny vzdělaných arabských muslimů dlouhodobě žijících v Česku.

3. Analýza získaných údajů

V následující části projektu by se měly vyhodnotit získané údaje, jak z výpovědí, tak ze sledování médií. Měly by být stanoveny odpovědi na hledané otázky, na základě kterých se dospěje k vyvrácení nebo potvrzení dříve uvedených tezí.

4. Vlastní zpracování projektu

Závěrečnou částí by bylo vlastní zpracování výsledků dosavadního výzkumu. Mělo by dojít ke zhodnocení kladů a záporů projektu a k posouzení míry splnění cílů projektu.

Seznam literatury:

- Abdallati, H.: *Zaostřeno na Islám*. Třebíč 1994.
- Ibrahim, I. A.: *Stručný průvodce k porozumění Islámu*. Praha 2003.
- Červenková, D. – Rethmann, A.: *Islám v českých zemích*. Praha 2009.
- Kovář, Z. – Křikavová, A.: *Půlměsíc pod moravským nebem*. In: *Nový Orient*, 8, 1994.
- Kropáček, L.: *Duchovní cesty islámu*. Praha 1993.
- Kropáček, L.: *Islám a Západ. Historická paměť a současná krize*. Praha 2002.
- Kropáček, L. a kol.: *Variace na Korán. Islám v diaspoře*. Praha 1999.
- Křikavová, A., Mendel, M., Müller, Z., Dudák, V.: *Islám: ideál a skutečnost*. Praha 2002.
- Mendel, M.: *Islám a české země*. Praha 1998.
- Mendel, M. a kol.: *Islám v Srdci Evropy*. Praha 2007.
- Pokorný, J.: *Muslimové v Česku – máme se jich bát?* *Mladá fronta Dnes*, 16, 2005, č. 168: s. A/3.
- Vodička, M. 2005. *Žiju jako Čech, cítím jako muslim*. *Mladá fronta Dnes*, 16, 2005, č. 183: s. A/4.